

A black and white portrait of Admondeh Bar-On, an elderly man with a full white beard and mustache, wearing a dark suit, white shirt, and a patterned tie. He is looking slightly to the right with a gentle expression.

זיכרון לברון

**מפועלו של אבי היישוב
הנדיב הידוע הברון בנימין
אדמונד דה־רוטשילד**

בחזונו ובדבקותו הבלתי מתפשרת,
בעשייה למען העם היהודי, תרם
ליישוב הארץ ואף לייסודה של ישראל
כמדינה עצמאית.

לפני שתפקדו את קבריהם של הברון
ורעייתו עדה אדלאיד, הנמצאים בלבם
של גני הזיכרון, אתם מוזמנים
להתרשם מתערוכה המציגה מקצת
מתרומתו של הברון רוטשילד,
שהשתרעה על פני למעלה מיובל
שנים, עד מותו בכ"ד בחשוון תרצ"ה
(2 בנובמבר 1934).

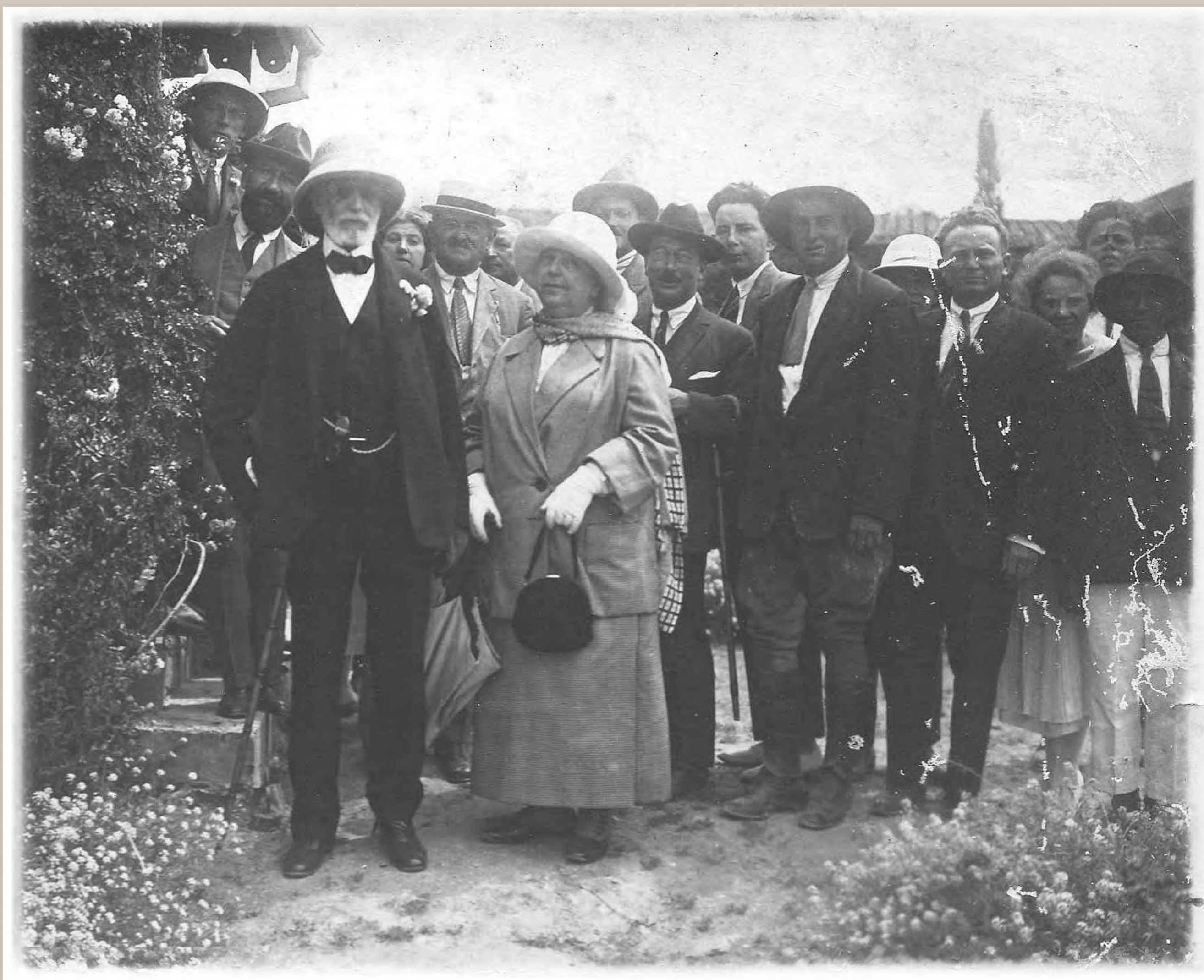

”
אני מסופק אם בכל
תולדות העם היהודי
בגולה, תקופה של 2,000
שנה, אפשר למצוא אדם
שישווה לדמותו הנפלאה
של בונה היישוב היהודי
במולדת המתחדשת של
ימינו, דמותו של הברון
אדמונד דה־רוטשילד.”

דברי הערכה של דוד בן־גוריון
על פועלו של הברון רוטשילד.

הברון ורעייתו באחד מחמשת ביקוריו בארץ

הברון יורד מספינתו בחוף טנטורה

”את רואה? לא האמינו לי,
תמיד חשבו שאני מטורף.
תראי את היופי הזה, וזו רק
ההתחלה...”

הברון בנימין אדמונד דה־רוטשילד
לרעייתו בעת שצפו באחת המושבות.

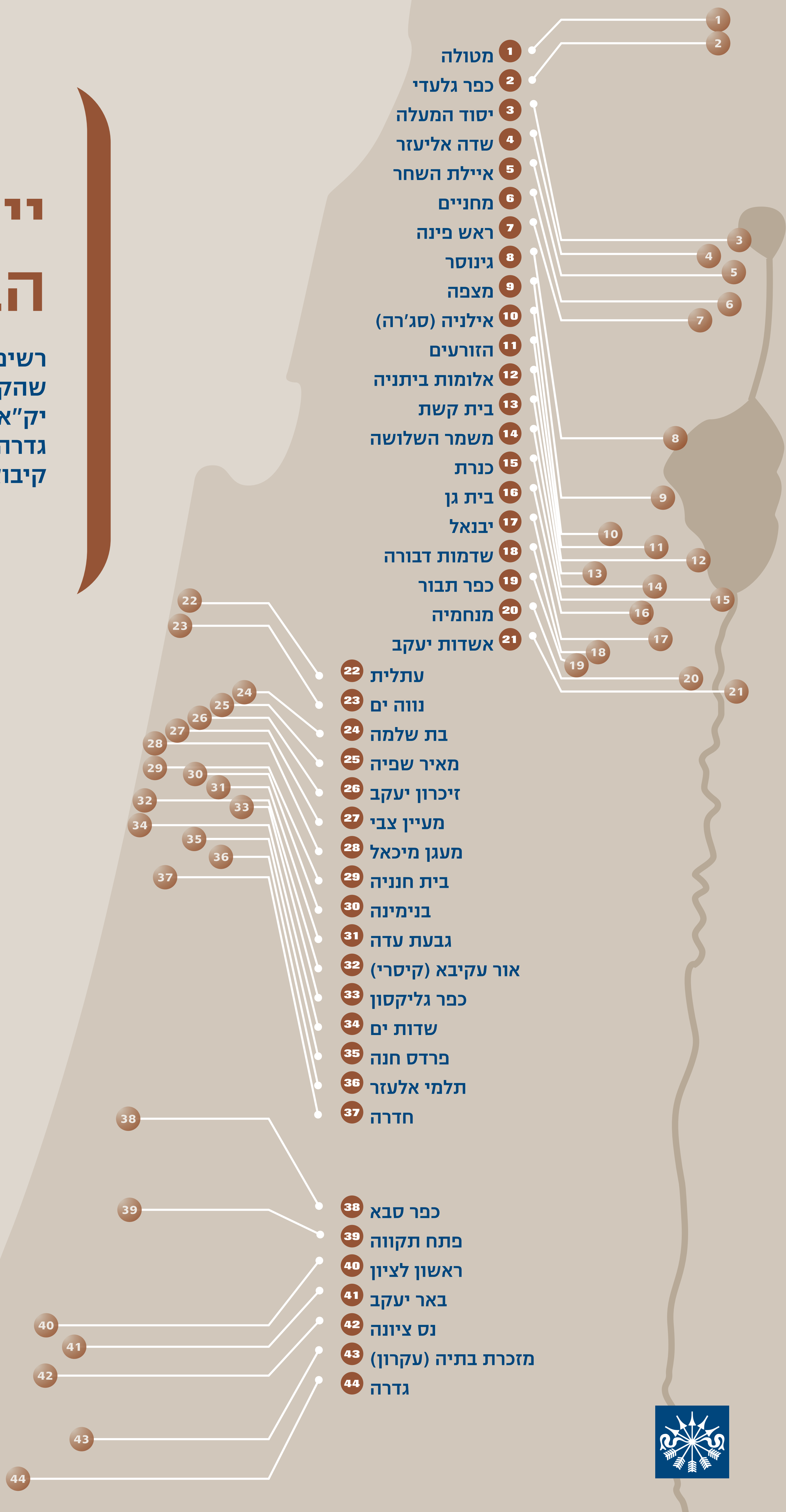

75 למותו של אבי היישוב, הנדיב הידוע
הברון בנימין אדמונד דה־רוטשילד
תערוכה | 11 בנובמבר 2009 | חשוון התש"ע

התיישובות

יישובי הברון

רשימה ארוכה של יישובים
שהקימו וביססו הברון וממשיכיו
יק"א ופיק"א, ממטולה בצפון עד
גדרה בדרום: מושבות, מושבים,
קיבוצים ואף ערים.

אור עקיבא, קיסריה | איילת השחר | אילניה (סג'רה)

אלומות, ביתניה | אשדות יעקב | באר יעקב

בית גן | בית חנניה | בית קשת בנימינה

בת שלמה | גדרה | גינוסר | גבעת עדה | הזורעים

זיכרון יעקב | חדרה

יישובים הנושאים שמות של בני משפחת הברון

אשדות יעקב - ע"ש יעקב גיימס דה-רוטשילד, בנו של הברון
בנימינה - ע"ש בנימין אדמונד דה-רוטשילד
בת שלמה - ע"ש שלמה סלומון דה-רוטשילד, דודו וחותנו של
הברון
גבעת עדה - ע"ש עדה אדלאיד, רעייתו של הברון
זיכרון יעקב - ע"ש יעקב גיימס, אבי הברון
מאיר שפיה - ע"ש מאיר אמשל, מייסד השושלת
מזכרת בתיה - ע"ש בתיה בטי, אמו של הברון
פרדס חנה - ע"ש חנה, חמותו של הברון
שדה אליעזר - ע"ש אליעזר דה-רוטשילד, בן משפחת הברון
שדמות דבורה - ע"ש דבורה דורותי, כלתו של הברון,
אשת בנו גיימס.

יבנאל | יסוד המעלה | כנרת

כפר גליקסון כפר גלעדי

כפר סבא | כפר תבור | מאיר שפיה

מזכרת בתיה (עקרון) | מחניים

מנחמיה מעגן מיכאל

מעין צבי | משמר השלושה | מצפה | מטולה | נווה ים

נס ציונה | עתלית פרדס חנה | פתח תקווה

ראשון לציון | ראש פינה | שדה אליעזר

שדות ים | שדמות דבורה תלמי אלעזר

היישובים אז והיום

מלמעלה למטה:
בית הפקידות ברחוב הנדיב בזיכרון יעקב
רחוב הרצל בכפר סבא
מזכרת בתיה
בית התבשיל בראשון לציון
בית ספר חביב בראשון לציון
רחוב הדקלים בפרדס חנה

הברון תמך תחילה רק במושבות בודדות: ראשון לציון, מזכרת בתיה, זיכרון יעקב וראש פינה. תוך שנים לא רבות התרחב מפעלו ונוספו עוד ועוד מושבות, מפעלי תעשייה ויזמות כלכליות. במאה ה־20 המשיך מפעלם של הברון וממשיכיו להתרחב. אפשר למצוא ברשימה יישובים כפריים ועירוניים הממלאים את מפת הארץ.

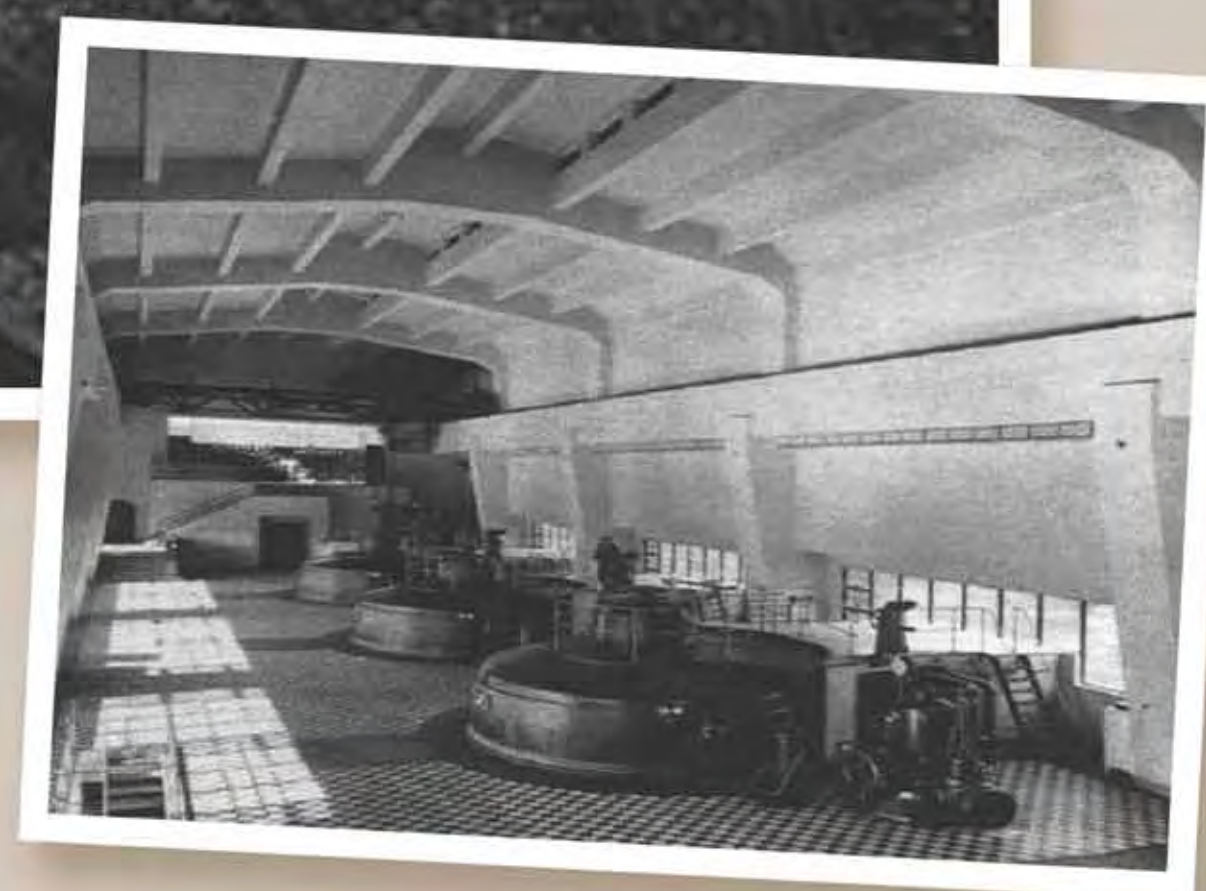
מלמעלה למטה:
בית הכנסת בראשון לציון
הרחוב הראשי במזכרת בתיה
רחוב דוד שוב בראש פינה
רחוב הנדיב בזיכרון יעקב
ביקור הברון במושב וינאל
ברקע: בת שלמה

75 למותו של אבי היישוב, הנדיב הידוע
הברון בנימין אדמונד דה־רוטשילד
תערוכה | 11 בנובמבר 2009 | חשוון התש"ע

תעשייה וחקלאות

תעשייה

יין, זכוכית, משי, בשמים, קמח,
מלח וחשמל

הברון רוטשילד לא הסתפק רק בסיוע להקמת התיישבות חקלאית בארץ. הוא ואנשיו, ולאחר מכן ממשיכיו ביק"א ובפיק"א, עמדו אף מאחורי מפעלי התעשייה הראשונים – מיקבים, דרך מפעלים לייצור זכוכית, משי, בושם, מלח וקמח – ועד מפעלו הגדול של פנחס רוטנברג – ייצור חשמל בנהריים. אצל הברון – החקלאות והתעשייה היו שלובות זו בזו כמעט מן ההתחלה.

מלמעלה למטה:

תחנת הכוח בנהריים

מפעל המלח בעתלית

המזגגה – מפעל לייצור זכוכית בטנטורה

חקלאות

במושבות הברון נעשו כל העת ניסיונות
בפיתוח ענפי חקלאות, שהשפיעו גם על
החקלאות וההתיישבות בארץ כולה.

משמאל למעלה ובכיוון השעון:

בכרם בראשון לציון

משק עזים במטולה

קטיף הדרים בחדרה

פוטומונטאז' קוטפות היסמין לצורך הפקת בושם

היקבים הגדולים בעולם

בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה העשרים
היו שני היקבים שהקים הברון, בראשון לציון
ובזיכרון יעקב, הגדולים בעולם.
היקבים ממשיכים לפעול גם כיום.

משמאל למעלה ובכיוון השעון:
החבתניה בזיכרון יעקב
היקב בראשון לציון
פריקת ענבים בשער היקב
עמוק במרתפי היקב
יקב זיכרון יעקב - בימים ההם ובזמן הזה

75 למותו של אבי היישוב, הנדיב הידוע
הברון בנימין אדמונד דה־רוטשילד
תערוכה | 11 בנובמבר 2009 | חשוון התש"ע

חינוך, דת והשפה העברית

מלמעלה למטה:

פורים בגן ילדים בזיכרון יעקב

בית הספר העממי בבנימינה, 1929

“
שירים צרפתיים שמעתי הרבה
בצרפת. פה אהיה מאושר לשמוע
שירים עבריים”

הברון תומך בזמר עברי

מיזמות הברון הראשונות: הקמת בתי כנסת במושבות
למעלה מימין: הכנסת תורה לבית הכנסת בבנימינה
משמאל: בית הכנסת בזיכרון יעקב
ברקע: בית הכנסת במזכרת בתיה, היום

אצל היהודים הרגש הדתי עיקר. רק הרגש הדתי יכול לאחד את כל חלקי העם. איני חושב כי הצעירים יגדלו זקן ופאות, לא. אבל עליהם לשמור על העיקר – על הרגש הדתי בלב... אתם הייתם הראשונים להראות לבאים אחריכם את הדרך לחקלאות, עליכם החובה להראות להם את הדרך אל הלב העברי”

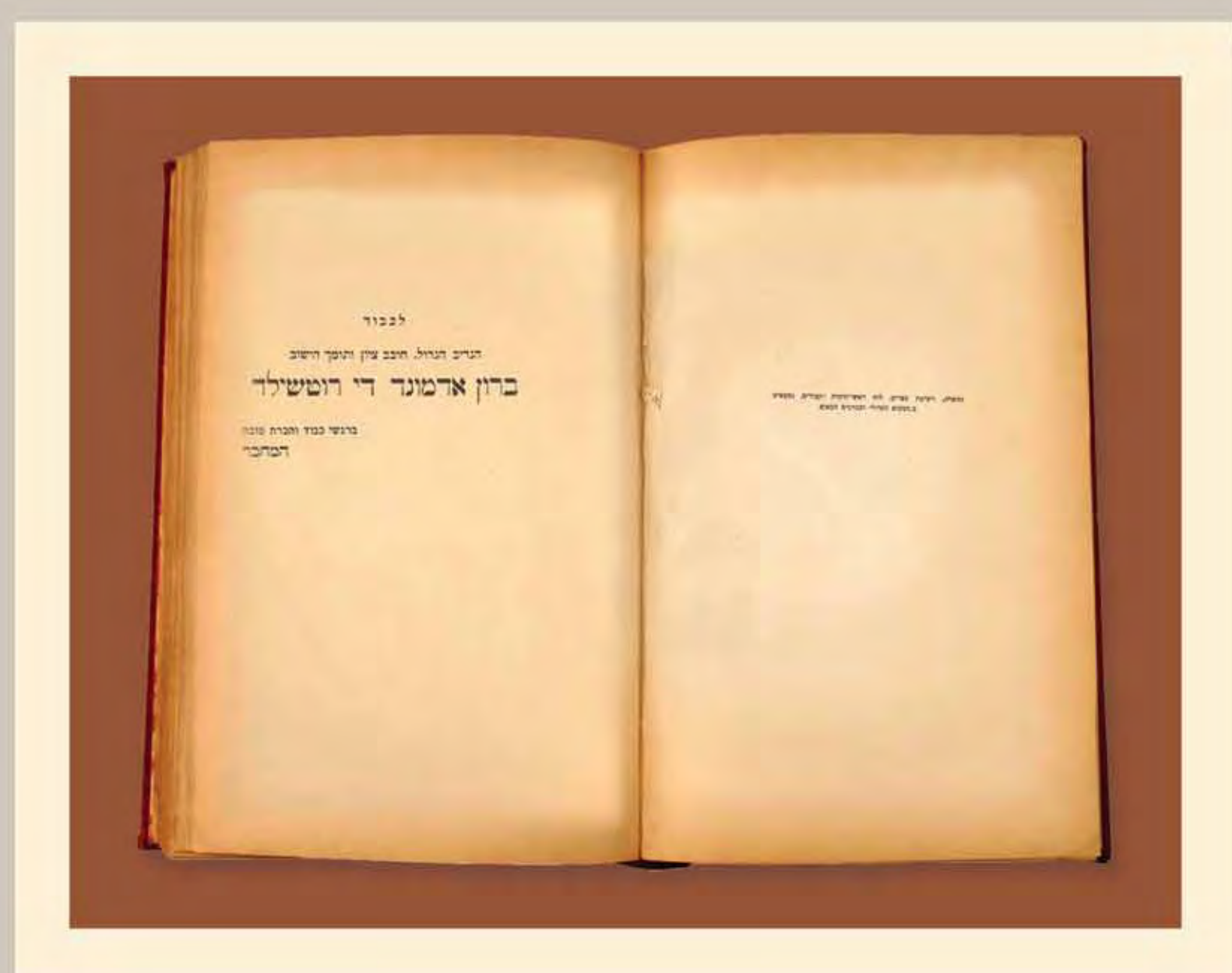

”
אם לא תבינו צרפתית, אין
רע, אך אם תדברו ז'רגון (יידיש)
זה רע מאוד. עליכם לדבר רק
בשפה אשר בה דיברו אבות
אבותיכם לפניכם, היא השפה
העברית. אקווה כי בבואי הנה
עוד הפעם אמצאכם מדברים
עברית”

הברון בנימין אדמונד דה־רוטשילד
בביקורו בזיכרון יעקב

מילון בן יהודה, ההוצאה הראשונה
עם הקדשה לברון, אשר תמך במפעל
החייאת השפה העברית

75 למותו של אבי היישוב, הנדיב הידוע
הברון בנימין אדמונד דה־רוטשילד
תערוכה | 11 בנובמבר 2009 | חשוון התש"ע

בריאות

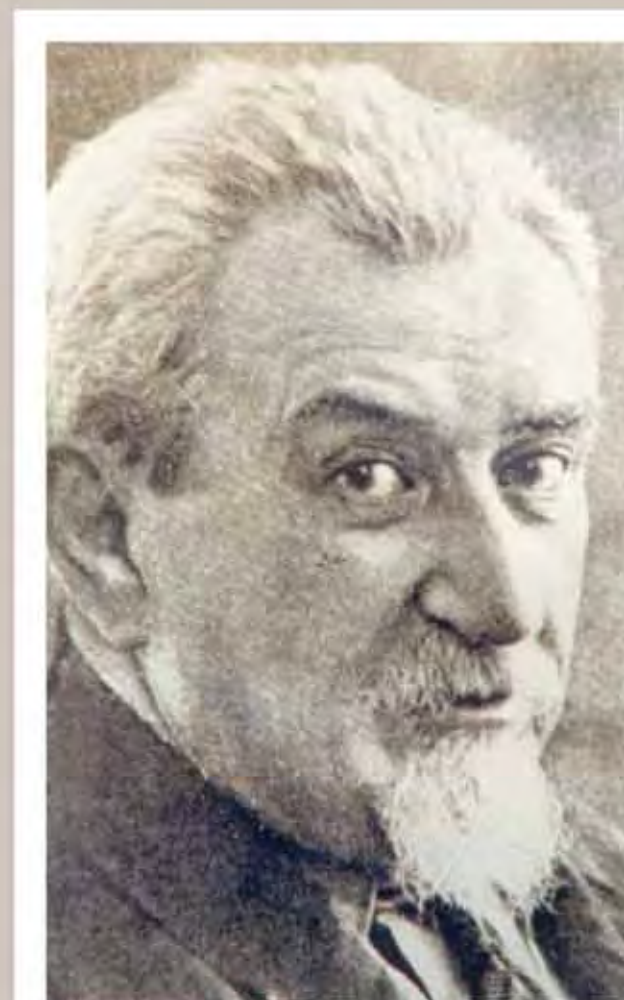
בית החולים הראשון שנוסד בהתיישבות היהודית בארץ ישראל, בסביבות 1890, על ידי ד"ר מזי"א, אשר מונה על ידי הברון לרופא מושבות יהודה

רפואה שלמה

נוסף על תמיכתו בתחומי החינוך והחקלאות, דאג הברון גם לבריאותם של האיכרים. בשל ריבוי הביצות בארץ ותנאי ההיגיינה הירודים, השתוללה מחלת הקדחת ורבים סבלו ממחלות מעיים. הברון הקים מרפאות מרכזיות והושיב בהן רופאים, אחיות וחובשים, לשם טיפול באיכרים ובמשפחותיהם. ליד המרפאות ייסד בתי מרקחת ומינה רוקחים שסיפקו תרופות לחולים. הרופאים היו יוצאים רכובים על סוסים למושבות שבסביבה, לעתים קרובות תוך סיכון נפשותיהם.

למעלה: ד"ר אהרן מאיר מזי"א, רופא אזור יהודה (דרום הארץ)
למטה: ד"ר הלל יפה, רופא אזור השומרון (זיכרון יעקב - חדרה)

בית מרקחת בכל מושבה

פקידות הברון הציבה בכל מושבה שתחת חסותה, גדולה או קטנה, רוקח קבוע שלו מלאי תרופות חיוניות. רופאים היו במושבות הגדולות, והם הגיעו למושבות הקטנות בימים קבועים או לפי קריאה.

מלמעלה:

בית המרקחת בזיכרון יעקב

בית המרקחת והדואר בראשון לציון

בית החולים בזיכרון יעקב

מלחמה במחלת הקדחת

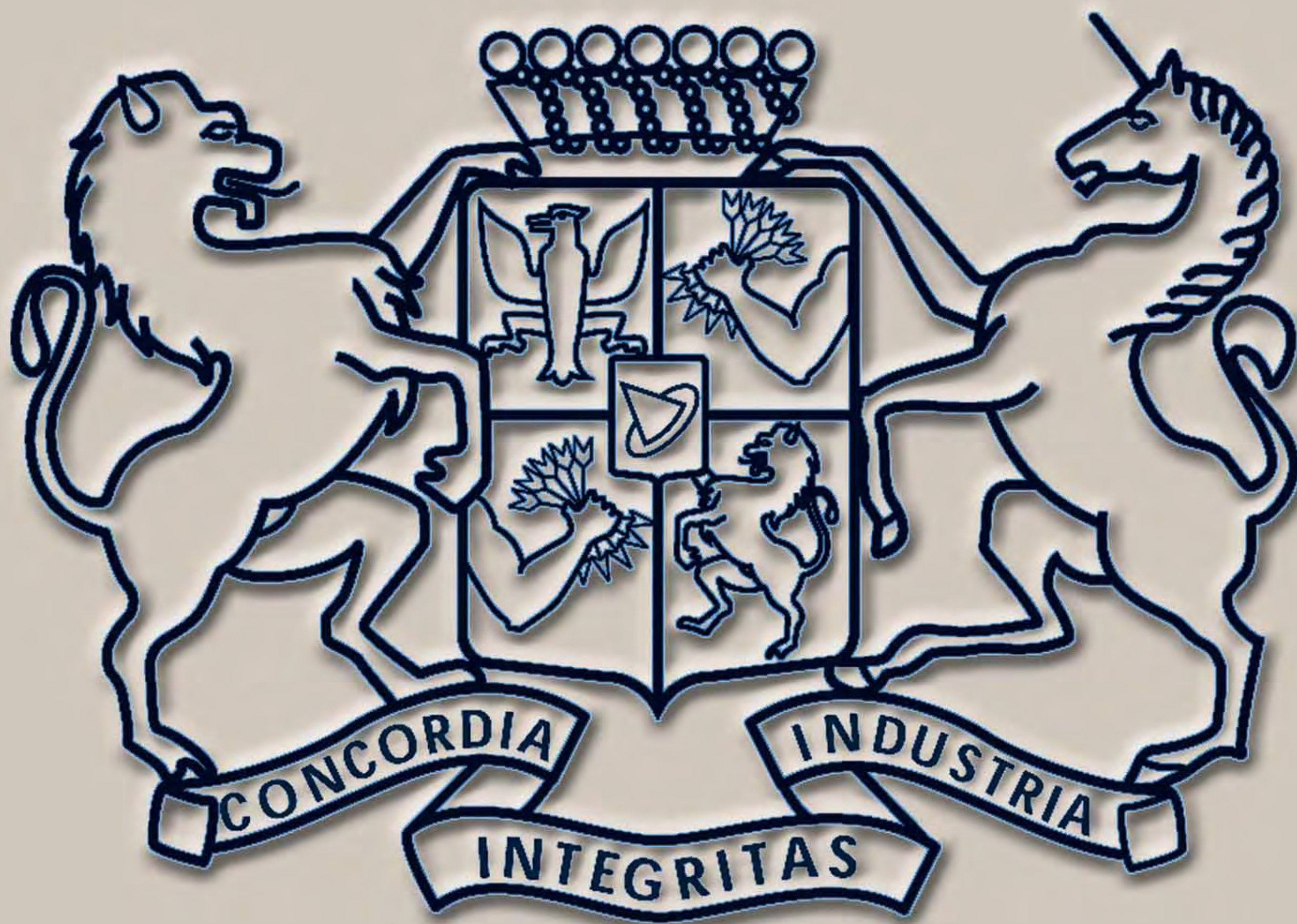
מלחמת חורמה הכריזו הברון והאדמיניסטרציה שלו במחלת הקדחת שהפילה קורבנות רבים במושבות, ובעיקר בחדרה וביסוד המעלה, ועל הגורם הראשי לה: הביצות. מלאכת ייבוש הביצות נמשכה שנים רבות ומומנה מכיס הברון. היא חייבה תיעול וניקוז בקנה מידה גדול, והתנהלה בתוך בוך טובעני. בעת ההיא האמינו כי בהדברת הקדחת יכולים לסייע עצי אקליפטוס, והם ניטעו בשטחי ביצה נרחבים.

75 למותו של אבי היישוב, הנדיב הידוע
הברון בנימין אדמונד דה־רוטשילד
תערוכה | 11 בנובמבר 2009 | חשוון התש"ע

משפחת רוטשילד

סמל משפחת רוטשילד

סמלה של משפחת רוטשילד - מגן שבראשו כתר - מקדם את הבאים לגנים.

במגן אוחזים משני צדדיו חד קרן ואריה. המגן מחולק לארבע, ומורכב מסמלים המייצגים עוצמה: בצד השמאלי העליון חקוק סמל העיט של אוסטריה, שהעניקה למשפחת רוטשילד תואר ברונות. בצד הימני התחתון חוזר מוטיב האריה. הסימנים הנוספים המופיעים במגן הם יד המאגדת 5 חצים, ומסמלת את אחדות המשפחה, וסוג של מצנפת המופיעה במרכזו של המגן. הכוונה היא להזכיר את הכובע שנדרשו יהודי גטו פרנקפורט לחבוש. מתחת לסמל כתובות בלטינית, מילים שהיו נר לרגליה

של משפחת רוטשילד במשך דורות:

קונקורדיה (Concordia) - אחדות

אינטגריותאס (Integritas) - יושרה

אינדוסטריה (Industria) - חריצות

מות הברון

” ביום שבת, כ”ד חשון
תרצ”ה, הגיעה למושבה
השמועה, כי נסתלק
הברון אדמונד
דה-רוטשילד. הארץ
עטתה אבל. סמוך

לתשעים היה האיש. בכל ערי הארץ, בכל
היישובים ובכל המוסדות קראו מספד מר.
למחרת, ביום ראשון, ערכה המושבה אזכרה
רבת עם, שאספה אליה את באי כוחם של
כל היישובים, הקהילות, הערים והמוסדות”

מתוך ”זיכרון יעקב - פרשת דברי ימי תרמ”ב - תש”ב”
מאת אריה סמסונוב

בשנת 1954 הועלו ארונותיהם של הברון ורעייתו לקבורה ברמת הנדיב.

תמונות ממסע ההלוויה של הברון, מלמעלה למטה:
מסע ההלוויה
שיירת המלווים עוברת ליד בית הכנסת זיכרון יעקב
אמירת קדיש ברמת הנדיב
נציגי יישובי הברון מלווים את הברון בדרכו האחרונה

בתמונה הקטנה:
כוס הדמעות, מסמלי רחבת הקבר ברמת הנדיב

הנצחת זכרו
של הברון
"עם ישראל בארצו
אי אפשר לו להתקיים
בלי קשר עם עברנו
הגדול ועם מסורתנו"
הברון בנימין אדמונד דה-רוטשילד

בתמונות:
מעטפת יום ראשון לרגל פתיחת סניף דואר בשיכון המזרח בראשון
לציון ב-1952
מעטפת יום ראשון לרגל יום השנה ה-20 לפטירתו של הברון והבאתו
לקבורה ברמת הנדיב ב-1954
סדרת בולי קק"ל להנצחת הברון

"רמת הנדיב תחזיק במקרקעין אלה, ותנהלם
כגן ציבורי ופארק המוקדש לצמיתות להנצחת
זכרו של בנימין רוטשילד ז"ל"

מתוך חוק רמת הנדיב, תשי"ח 1958

75 למותו של אבי היישוב, הנדיב הידוע
הברון בנימין אדמונד דה־רוטשילד
תערוכה | 11 בנובמבר 2009 | חשוון התש"ע

רמת הנדיב

חזון רמת הנדיב

רמת הנדיב, זיכרון חי לברון בנימין אדמונד דה-רוטשילד, פועלת למען הציבור בישראל על גווניו, היום ובדורות הבאים. רמת הנדיב רואה עצמה כגוף מוביל בניהול משאבי טבע וערכי תרבות תוך הקפדה על יחסי גומלין מקיימים בין אדם, טבע וסביבה, וכמקור להנחלת רעיונות אלה לקהלים רחבים.

לפתוח שער לעולם שלנו, להזמין אתכם לגלות את
רמת הנדיב: מרחבים פורחים, חיות בר, שרידי עבר,
נוף מרהיב. בתקווה שזה יהיה גם העולם שלכם.

פארק טבע

מרכז מבקרים

גני זיכרון

חינוך

מחקר

קהל וקהילה

**"זוהי חלקת אלוהים קטנה גדולה.
גלום פה עבר עשיר, ההווה חיוני ופעיל
ונשקף מכאן עתיד מזהיר"**

פרופ' ק. דיקסון, מרץ 2009

תודות:

אריאל קראוזה, בת שלמה

ארכיון המושבה, כפר תבור

ארכיון זיכרון יעקב

ארכיון חברת החשמל

ארכיון מוזיאון החאן, חדרה

ארכיון מעגן מיכאל

ארכיון ע"ש אברהם בלום, ראש פינה

בית ראשונים, פרדס חנה

העמותה לשימור ושיחזור עבר המושבה, בנימינה

חברת המלח לישראל, בעלת מותג "מלח הארץ"

מוזיאון המושבה ע"ש ערן שמיר, מזכרת בתיה

מוזיאון המזגה, נחשולים

מוזיאון ראשון-לציון

מושב שדה אליעזר

משפחת איזקסון, ניניו של ד"ר אהרון מאיר מזי"א

צילומים: אלבטרוס, אייל בר טוב, עמית גרון, משה שי

ייעוץ: ד"ר מרדכי נאור

תחקיר: מרגרט לב

עיצוב חזותי: אורלי הצופה

עריכה: תמר ארבל אלישע, שגית לבנת

עריכה לשונית: נועה מוטרן, שבח אפל

תכנון, עיצוב והפקה: גלגל - בני נחמני